

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, доктора педагогічних наук, професора
Осадчої Катерини Петрівни на дисертаційну роботу
ТАРАСОВОЇ Вікторії Анатоліївни на тему: «Розвиток професійної
компетентності вчителів у системі підвищення кваліфікації України (кінець ХХ
– початок ХХІ ст.)», представлену на здобуття наукового ступеня доктора
філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертації

Наукові дослідження з історії педагогіки не лише заповнюють прогалини у знаннях щодо певної тематики у певний історичний час, а й дозволяють отримати нові знання для вирішення сучасних проблем у сфері освіти. У сучасному світі, що швидко змінюється, освіта потребує вчителів, які здатні швидко адаптуватися до нових вимог і викликів. Розвиток професійної компетентності вчителів стає ключовим аспектом ефективної освітньої системи, спрямованої на підготовку молодого покоління до життя в сучасному цифровому суспільстві. Перехід до знання, що базується на цифрових технологіях, а також зростання ролі міжнародної співпраці у сфері освіти, вимагає від вчителів постійного підвищення своєї професійної кваліфікації. В умовах стрімкого розвитку суспільства важливо не тільки забезпечити вчителів необхідними знаннями і навичками, але й розвивати їхню здатність адаптуватися до постійно змінюваного оточення.

Завдяки історичному підходу до вивчення системи підвищення кваліфікації вчителів рецензоване дослідження висвітлює трансформацію педагогічної освіти в Україні від кінця ХХ століття до сучасності. Це не тільки дозволяє глибше розуміти історію та динаміку цього процесу, але й усвідомити шляхи для подальшого вдосконалення освітньої системи, зокрема системи підвищення кваліфікації вчителів. Отже, дисертаційне дослідження на тему "Розвиток

професійної компетентності вчителів у системі підвищення кваліфікації України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)" є *актуальним і важливим* у контексті сучасних тенденцій у сфері освіти.

Зв'язок дисертації з науковими програмами та темами

Дисертація виконана відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри педагогіки і педагогічної майстерності «Підготовка майбутніх фахівців педагогічної освіти в умовах освітніх трансформацій» (державний реєстраційний номер 0117U006709). Тема дослідження затверджена рішенням Вченої ради Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 7 від 04.12.2018), погоджено Міжвідомчою радою з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 4 від 26.06.2019), затверджено в уточненому формулюванні Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 17 від 28.05.2020).

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни

Аналізуючи наукову новизну проведеного дослідження, слід зазначити, що Вікторією Анатоліївною на основі використаного комплексу методів дослідження (загальнотеоретичні, конкретно-науковий, ретроспективний, історико-структурний, структурно-логічний, хронологічно-системний, герменевтичний і наративний, джерелознавчий) та аналізу значної джерельної бази дослідження, яку складають документальні джерела, безпосередньо пов'язані з проблематикою розвитку професійної компетентності вчителів у системі підвищення кваліфікації України, *вперше* комплексно досліджено розвиток професійної компетентності вчителів у системі підвищення кваліфікації України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.); систематизовано науково-педагогічне знання України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) щодо сутності та структури професійної компетентності вчителів; розроблено історико-педагогічну

періодизацію розвитку системи підвищення кваліфікації за обґрунтованими критеріями; схарактеризовано особливості розвитку професійної компетентності вчителів та його науково-методичного супроводу в системі підвищення кваліфікації України у досліджуваний період; визначено перспективи використання актуального історико-педагогічного досвіду розвитку професійної компетентності вчителів у системі підвищення кваліфікації України ХХІ століття. Крім того у дисертації було *уточнено* зміст понять «науково-методичний супровід» «розвиток професійної компетентності у системі підвищення кваліфікації вчителів» (як складника системи підвищення кваліфікації України) та *подальшого розвитку набули* положення, що розкривають особливості розвитку професійної компетентності вчителів і джерельної бази дослідження з організації науково-методичного супроводу розвитку професійної компетентності вчителів у системі підвищення кваліфікації.

Важливим надбанням дисертації є те, що до наукового обігу було введено невідомі та маловідомі архівні джерела, історичні факти, відомості про розвиток професійної компетентності вчителів та їх науково-методичного супроводу у системі підвищення кваліфікації наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття, зокрема матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади України.

Практична цінність роботи

Дисертаційне дослідження Тарасової Вікторії Анатоліївни без сумніву має практичну цінність, зумовлену тим, що одержані результати є достатньо обґрунтованими, успішно апробованими та впровадженими в освітній процес закладів вищої освіти, інститутів післядипломної педагогічної освіти та центру професійного розвитку педагогічних працівників. Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що основні історико-педагогічні положення, узагальнення та висновки дослідження сприяють розвитку

педагогічних традицій удосконалення професійної компетентності вчителів у системі підвищення кваліфікації України. Вони можуть бути враховані для науково-методичного супроводу розвитку професійної компетентності вчителів у системі підвищення кваліфікації України, у тому числі в освітній діяльності центрів професійного розвитку педагогічних працівників; закладами післядипломної освіти під час розроблення тематики курсової перепідготовки та заходів міжкурсного періоду; закладами вищої освіти для викладання історико-педагогічних дисциплін, написання курсових і дипломних робіт, укладання навчальних посібників, підручників, методичних рекомендацій тощо.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності

За змістом дисертаційна робота Тарасової Вікторії Анатоліївни повністю відповідає напрямам досліджень освітньо-наукової програми «Освітні, педагогічні науки», є завершеною науковою працею із наявністю особистого внеску здобувача у науковий напрям «Освітні, педагогічні науки». Розглянувши звіт щодо унікальності тексту дисертаційної роботи (87,2%), зробленого за допомогою сервісу перевірки на плагіат Unicheck, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Тарасової Вікторії Анатоліївни є результатом самостійних досліджень здобувачки, не містить елементів фальсифікації, фабрикації, плагіату та запозичень, а використані наукові результати інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело. Отже, можна зазначити, що за результатами аналізу дисертації та публікацій авторки порушення принципів академічної доброчесності не виявлено.

Мова та стиль викладення результатів

Дисертація складається з вступу, 2-х розділів, висновків, списку використаних джерел до кожного розділу (всього 521 найменування, з них 57 – іноземними мовами) та додатків на 62 сторінках. Загальний обсяг дисертації 330 сторінок.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації». Текст дисертації написано державною мовою, у науковому стилі та характеризується єдністю форми та змісту, відповідністю логіки та структури, чіткою послідовністю викладу матеріалу.

У вступі обґрунтовано вибір теми та її актуальність, визначено стан її дослідження; зазначено про зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження; описано систему методів дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів; висвітлено дані щодо їх апробації; подано інформацію про публікації автора, структуру та обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі *«Розвиток професійної компетентності вчителів у системі підвищення кваліфікації як історико-педагогічна проблема»* проведено ґрунтовне дослідження щодо уявлення про професійну компетентність учителя, на основі чого авторкою було виокремлено три етапи розвитку системи підвищення кваліфікації в означений хронологічний період, визначено тенденції розвитку системи підвищення кваліфікації у кінці ХХ – на початку ХХІ ст.

У другому розділі *«Зміст і процесуальні трансформації професійної компетентності в науково-методичному доробку у системі підвищення кваліфікації (кінець ХХ – початок ХХІ століття)»* на основі опрацювання нормативно-правової бази, науково-методичних джерел, архівних фондів органів центральної влади дисертанткою з'ясовано особливості розвитку професійної компетентності та науково-методичного супроводу вчителів досліджуваного періоду по кожному з етапів розвитку системи підвищення кваліфікації. Авторкою також переконливо доведено, що реформування системи освіти й оновлення її законодавчої бази, упровадження інновацій у роботі педагога, зміни територіального устрою на основі децентралізації й, відповідно, утворення територіальних громад сприяли зростанню ролі методичної роботи та

методичних служб й зумовили трансформацію методичних кабінетів у центри професійного розвитку педагогічних працівників. Важливим результатом дослідження є виокремлення рівнів функціонування фахового брендингу (організаційний та особистий), розробка теоретичного опису технології (як процесу) фахового брендингу, що складається з підготовчо-теоретичного, процесуального й контрольного етапів.

У висновках наведено основні результати проведених теоретичних досліджень, які вирішують актуальне питання розвитку професійної компетентності вчителів у системі підвищення кваліфікації України наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

У додатках представлено додаткові матеріали дослідження, результати анкетування педагогічних працівників щодо розвитку професійної компетентності вчителів в умовах сьогодення», копії довідок про впровадження результатів дисертаційної роботи

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи

Наукові результати дисертації висвітлені у 29-ти наукових публікаціях здобувачки, серед яких: 10 статей у наукових фахових виданнях, зокрема 1 стаття у виданні, що входить до міжнародних наукометричних баз (Web of Science, Index Copernicus); 1 стаття в зарубіжному періодичному науковому виданні, яке входить до Організації економічного співробітництва та розвитку і Європейського Союзу (Польща); 1 колективна монографія (Польща); 15 статей та тез у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, а також 2 свідоцтва про реєстрацію авторського права.

Також результати дисертації були апробовані на 10-ти міжнародних та 6-х всеукраїнських наукових фахових конференціях.

Рівень публікацій здобувачки можна оцінити як високий: в публікаціях описано головні наукові здобутки, що представлені у дисертації. У роботах, що опубліковані із співавторами, особистий внесок авторки відображає зараховані за

темою дисертаційної роботи результати дослідження та не викликає сумнівів. Отже, наукові результати, що переставлені у дисертаційній роботі, повно висвітлені у наукових публікаціях здобувачки та всебічно обговорені на численних наукових заходах.

Зауваження до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи наукову новизну, теоретичне і практичне значення дисертаційного дослідження Тарасової Вікторії Анатоліївни, слід зазначити, що наукова робота не позбавлена окремих недоліків. Це обумовлює перелік таких зауважень і побажань:

1. Дослідження набуло б більшої практичної вагомості, якби авторкою були розроблені, наприклад, методичні рекомендації з упровадження отриманих результатів у практику викладання історії педагогіки у ЗВО.

2. Поставлене авторкою завдання щодо визначення перспектив використання історико-педагогічного досвіду розвитку професійної компетентності вчителів у системі підвищення кваліфікації України ХХІ століття бажано було б розкрити в окремому параграфі дисертації.

3. У п. 1.2 здобувачка багато уваги приділила з'ясуванню співвідношення понять «компетентність» і «компетенція». На нашу думку, нині це питання не належить до дискусійних і є чітко визначеним.

4. Дисертантка проаналізувала достатньо наукових іноземних джерел у дисертації, проте не приділила належної уваги іноземним дослідженням щодо вивчення системи підвищення кваліфікації учителів, зокрема в Україні.

5. Доцільно було б графічно представити розроблену здобувачкою історико-педагогічну періодизацію становлення системи підвищення кваліфікації України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.): у вигляді схеми чи таблиці.

Висловлені зауваження не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок про дисертаційну роботу

Проведений аналіз основних положень дисертації та опублікованих праць її авторки дає підстави для висновку, що за своєю актуальністю, науковою новизною, достовірністю одержаних результатів, обґрунтованістю висновків, оформленням роботи, дисертація Тарасової Вікторії Анатоліївни «Розвиток професійної компетентності вчителів у системі підвищення кваліфікації України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка Тарасова Вікторія Анатоліївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

Рецензент

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри інформатики і кібернетики
Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

ОСАДЧА Катерина Петрівна

Підпис Осадчої К.П. завіряю
Начальник відділу кадрів
МДПУ імені Богдана Хмельницького

МАЖАРА Наталія Сергіївна